

Kapitola 2

Mediální kontext české zahraniční politiky

Lenka Vochocová a Vlastimil Nečas

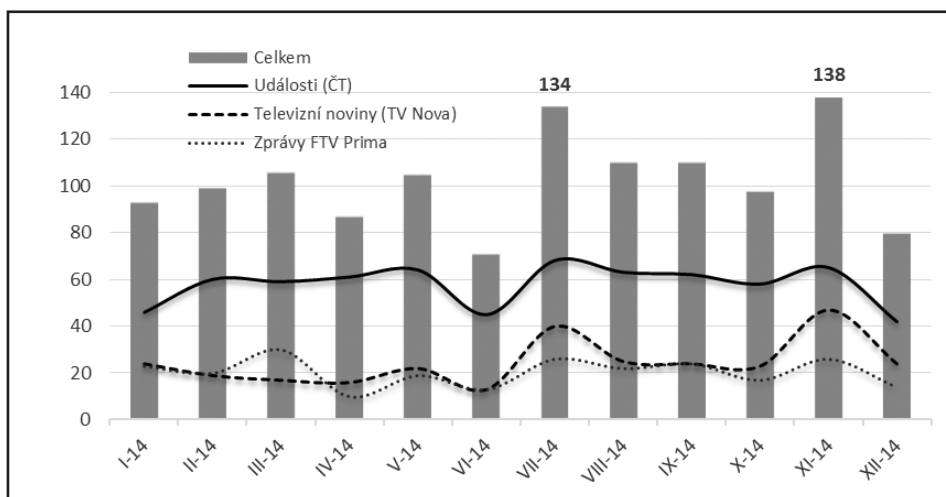
V kapitole věnované analýze zahraničního zpravodajství českých médií v roce 2014 navazujeme na výzkumy z minulých let, a to se stejným záměrem identifikovat a pojmenovat převažující charakteristiky zpravodajství o zahraničněpolitických událostech. Struktura kapitoly, metody zkoumání i způsob výběru analyzovaného materiálu zůstávají stejné jako v uplynulých letech a je tak dále doplňována souvislá řada poznatků shromažďovaných již od roku 2008. V první části kapitoly se věnujeme základním charakteristikám zahraničněpolitického zpravodajství tří českých televizních stanic, konkrétně hlavním tématům, aktérům, kteří byli ve zpravodajství zmiňováni, a destinacím, na které bylo v souvislosti se zahraniční politikou nejčastěji odkazováno. Výsledky obsahové analýzy potvrzují dlouhodobě pozorované charakteristiky zpravodajství, je patrná zejména domestikace a personalizace událostí. Z hlediska typologie protagonistů, kteří měli možnost se k tématům ve zpravodajství vyjádřit, je zjevná dominance českých politických aktérů (zejména členů vlády a osob zastupujících prezidenta ČR; viz Vochocová–Nečas, 2014).

Druhá část kapitoly je věnována rozboru mediálního pokrytí dvou událostí v roce 2014. Jde o říjnovou návštěvu prezidenta Miloše Zemana v Číně a vyhlášení sankcí EU vůči Rusku. Cílem těchto dvou specifických analýz je identifikovat kontexty, jež doprovázely mediální reflexi událostí, a interpretační rámce, do nichž byly události zasazovány.

Prezentované charakteristiky televizního zpravodajství v roce 2014 vychází z kvantitativní obsahové analýzy hlavních zpravodajských relací tří televizních stanic odvysílaných v období od 1. 1. do 31. 12. 2014. Výběrový soubor zahrnuje pouze zprávy věnované zahraničněpolitickým tématům se vztahem k České republice. Výsledný datový soubor¹ obsahuje celkem 1231 příspěvků, z toho 693 odvysílaných v pořadu „Události“ v České televizi, 294 v „Televizních novinách“ na TV Nova a 244 v po-

řadu „Zprávy“ FTV Prima. Ačkoliv co do počtu příspěvků zřetelně vede zpravodajství České televize, vývoj zahraničněpolitického zpravodajství v průběhu roku 2014 je u všech tří stanic podobný (Graf 1). Měsíce s nejvyšším počtem příspěvků byly červenec a listopad. Vysoký počet příspěvků v červenci souvisí především se čtyřmi událostmi – zabitím pěti českých vojáků a dalších dvanácti osob při sebevražedném útoku 8. července poblíž letecké základny Bagram v afghánské provincii Parván, volbou předsedy Evropské komise, výběrem nominantky na pozici eurokomisaře za Českou republiku a havárií letadla Boeing 777 malajsijských aerolinií na východě Ukrajiny. Mezi výrazně mediálně exponované listopadové události patřily vraždy zajatců organizací Islámský stát a probíhající ozbrojený konflikt mezi ukrajinskými ozbrojenými silami a proruskými povstalci na východě Ukrajiny (přesuny vojenské techniky z Ruska na Ukrajinu, boje u Doněcku, Debalceve a Mariupolu).

Graf 1: Vývoj počtu zpráv o zahraniční politice ve sledovaných pořadech v roce 2014 (N = 1231)

Zatímco v roce 2013 se analyzované zpravodajství věnovalo především tématům spojeným se zahraničněpolitickou agendou prezidenta Zemana a souvisejícím sporům mezi prezidentem ČR a vládou ČR, v průběhu celého roku 2014 dominovaly zahraničnímu zpravodajství sledovaných stanic události na východě Ukrajiny, zpravodajství o aktuálním dění, zprávy o vyjednávání mezi Ruskem a Ukrajinou, resp. členskými zeměmi EU a USA, a diskuse o přijatých rozhodnutích a jejich dopadech. Tato skutečnost výrazně ovlivnila podobu zpravodajské agendy sledovaných médií z hlediska její tematické struktury (Tabulka 1), skladby hlavních aktérů (Graf 2) a pořadí prioritních destinací (Graf 3).

V televizním zpravodajství o rusko-ukrajinském konfliktu jsou patrná dvě výkladová schémata – „zprávy z bojiště“, zaměřené na faktický popis aktuálních pozic soupeřících stran, aktualizace počtů zraněných či mrtvých v oblastech bojů, a „zprávy

z jednacích sálů“ informující o výsledcích jednání vrcholných představitelů států a mezinárodních organizací (EU, NATO), o přijatých rozhodnutích a realizovaných opatřeních (obchodní embarga, sankce a postoje členských zemí EU, humanitární pomoc obětem konfliktu).

Tabulka 1: Hlavní témata příspěvků ve sledovaných pořadech v roce 2014 (N = 1231)

Téma	% příspěvků ve zpravodajství stanice*			Celkem příspěvků
	ČT	TV NOVA	Prima	
diplomatické vztahy mezi zeměmi	10,8	11,6	13,5	142
orgány a instituce EU (jednání, rozhodnutí)	11,3	10,5	6,6	125
mezinárodní návštěvy a cesty politiků	5,3	8,8	12,3	93
prezident ČR (zahr. cesty, program, financování)	4,0	10,5	7,4	77
ozbrojené konflikty	5,2	6,5	5,7	69
ekonomické sankce a ekonomické pakty	5,3	5,4	6,1	68
vláda ČR (zahr. politika, jednání, rozhodnutí, stanoviska)	5,5	4,8	3,3	60
volby do Evropského parlamentu	4,8	3,4	3,3	51
mezinárodní humanitární pomoc	4,6	1,0	5,3	48
úmrtí a zranění vojáků při vojenských operacích	2,9	5,4	4,9	48

* Uvádí podíl příspěvků v rámci zpravodajské relace: $n_1 = 693$; $n_2 = 294$; $n_3 = 244$ příspěvků.

Mezi další exponovaná témata televizních zpravodajství patřily zahraniční cesty prezidenta Zemana (zejména říjnová cesta do Číny), květnové volby do Evropského parlamentu a sebevražedný útok na české vojáky v Afghánistánu v červenci 2014.

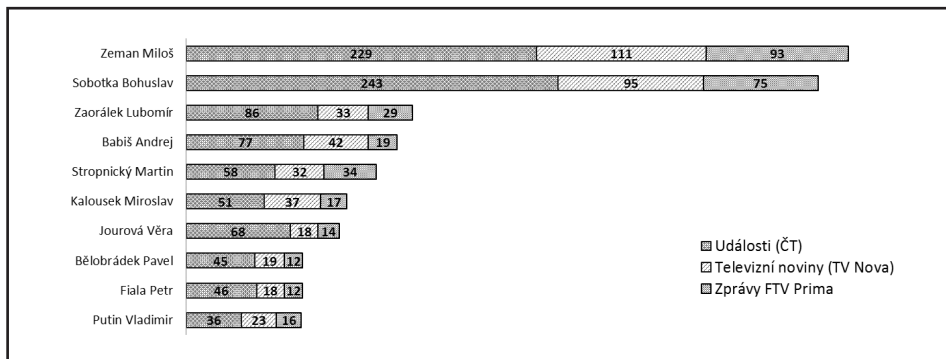
Spolu s pořadím hlavních témat televizního zpravodajství je v Tabulce 1 zobrazen také relativní podíl příspěvků o tématu v rámci zpravodajství dané stanice.

U některých témat jsou mezi sledovanými stanicemi výraznější rozdíly, např. podíl příspěvků o tématech spojených s členstvím ČR v EU (jednání orgánů EU, volby do Evropského parlamentu) je výrazně vyšší ve zpravodajství ČT, zatímco zahraničnickým cestám prezidenta ČR „Události“ České televize věnovaly relativně nejnižší podíl ze svého zpravodajství. I přesto lze konstatovat, že tematická agenda všech tří zpravodajských relací se do značné míry překrývá. Jinými slovy, hlavní zpravodajské relace tří sledovaných televizních stanic pokrývají víceméně stejná zahraničněpolitická témata a svým divákům nabízejí velmi podobnou představu o zásadních tématech zahraniční politiky České republiky.

Důležitou součástí zpravodajství je spolu s výběrem témat také skladba a charakteristika aktérů, kteří se k tématům ve zpravodajství vyjadřují. Z hlediska typologie aktérů je patrná dominance českých politických aktérů (zejména členů vlády a osob

zastupujících prezidenta ČR), následovaných zahraničními aktéry (vlády cizích zemí, NATO, orgány EU, OSN a další mezinárodní organizace a uskupení) zapojenými do řešení problematické situace na východě Ukrajiny.

Graf 2: Hlavní aktéři zpravodajství a počty adresných výroků vůči dalším osobám

V roce 2014 se k zahraniční politice nejčastěji vyjadřovali prezident ČR Miloš Zeman a premiér Bohuslav Sobotka, následovaní členy vlády ČR, jmenovitě ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem, ministrem financí Andrejem Babišem a ministrem obrany Martinem Stropnickým. Mezi 10 nejčastějších aktérů zpravodajství se dostali pouze dva nevládní politici (místopředseda TOP 09 Miroslav Kalousek a předseda ODS Petr Fiala) a jeden významný zahraniční aktér (prezident Ruské federace Vladimír Putin) – blíže viz Graf 2.

Tabulka 2: Nejčastěji zmiňovaní individuální aktéři ve sledovaném zpravodajství (N = 1231)

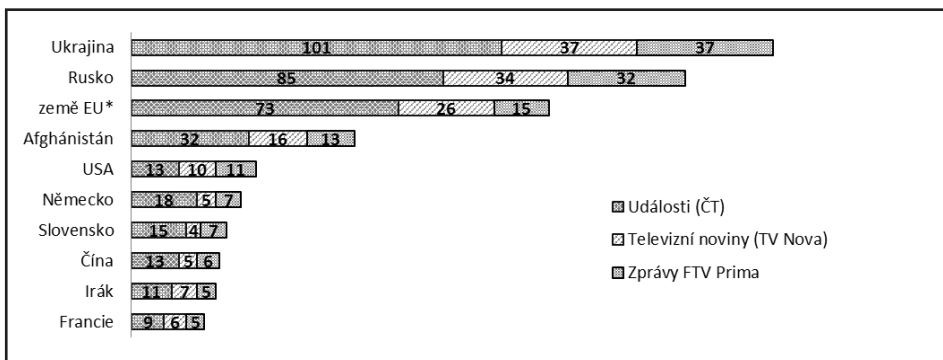
Autor výroku	Adresát				
Události (ČT)	Zeman Miloš	Sobotka Bohuslav	Jourová Věra	Kalousek Miroslav	Babiš Andrej
Sobotka Bohuslav	20		5	3	5
Babiš Andrej	4	3	4	3	
Zeman Miloš		8	2	1	-
Jourová Věra	1	1		-	4
Zaorálek Lubomír	7	1	-	-	-
Televizní noviny (TV Nova)	Zeman Miloš	Sobotka Bohuslav	Jourová Věra	Filip Vojtěch	Němeček Svatopluk
Sobotka Bohuslav	17		3	-	1
Kalousek Miroslav	10	1	1	7	2
Babiš Andrej	5	5	3	-	4
Zeman Miloš		2	2	-	-
Zaorálek Lubomír	2	-	-	-	-
Zprávy FTV Prima	Zeman Miloš	Schwarzenberg Karel	Jourová Věra	Kalousek Miroslav	Hamáček Jan
Sobotka Bohuslav	6	-	2	-	2
Zeman Miloš		3	1	2	-
Zaorálek Lubomír	5	-	-	-	-
Stropnický Martin	2	-	-	-	-
Babiš Andrej	-	-	-	1	-

Pokud se zaměříme na „komunikační dyády“ hlavních aktérů, tedy na výroky adresované konkrétním osobám, tak zjistíme, že hlavní aktéři se nejčastěji vyjadřovali k prezidentu ČR Miloši Zemanovi (79×) a Věře Jourové (23×) – bližší viz Tabulka 2.

Pořadí a charakteristiky hlavních aktérů televizního zpravodajství v roce 2014, konkrétně dominantní pozice prezidenta ČR a členů vlády ČR a současně okrajový výskyt zahraničních či nepolitických protagonistů, potvrzují výsledky analýz realizovaných v minulých letech (Nečas–Vochocová, 2010; Vochocová–Nečas 2014).

Poslední sada výsledků analýzy je zaměřena na nejčastější lokality sledovaného zpravodajství. V celkovém pořadí i v rámci jednotlivých relací zaujímá první místo Ukrajina, následovaná Ruskem a členskými zeměmi EU (Graf 3). I v tomto případě jsou výsledky ovlivněny množstvím zpráv o rusko-ukrajinském konfliktu. Pozice Afghánistánu na pátém místě souvisí s medializací červencového útoku na české vojáky poblíž letecké základny Bagram (viz Graf 3 a Tabulka 1).

Graf 3: Nejčastější lokality zahraničního zpravodajství ve sledovaných pořadech (N = 1231)

* Pozn.: Přítomnost více členských zemí EU nebo neuvedena konkrétní země.

V následující části kapitoly se věnujeme rozboru medializace dvou zahraničně-politických událostí z loňského roku, konkrétně říjnové návštěvě prezidenta Zemana v Číně a vyhlášení sankcí EU vůči Rusku.² Stejně jako v minulých letech se zaměříme zejména na to, jak zpravodajská média tyto události interpretovala, přesněji které aspekty byly zdůrazňovány a s jakými kontexty a rámci byly obě události spojovány. Zajímali nás tradičně také klíčoví aktéři a míra personalizace zpravodajství, tedy to, jaký význam média přisuzovala individuálním aktérům událostí, resp. jak interpretovala vliv těchto aktérů na zahraničněpolitické dění. Základní bázi pro konstrukci výběrového souboru analyzovaných textů tvořily obsahy celkem jedenácti tištěných periodik³, dostupné prostřednictvím mediálního archivu společnosti NEWTON Media. V případě prezidentovy cesty do Číny jsme pomocí lexikálního filtru ve tvaru „Zeman (AND) Čín*“ v období od 20. 10. do 31. 12. 2014 vybrali celkem 114 článků. V případě sankcí vůči Rusku byl použit lexikální filtr ve tvaru „sankc*“

(AND) „Rusk*“ a časové období od 15. 7. do 30. 9. 2014. Právě v těchto měsících se nejvíce diskutovalo o zavedení dalších sankcí vůči Rusku a k sankcím se klíčovým způsobem vyjadřovala na mezinárodní úrovni česká vláda. V tomto případě obsahuje finální soubor analyzovaných textů celkem 97 článků.

ZAHRA NIČNÍ CESTA PREZIDENTA MILOŠE ZEMANA DO ČÍNY

Změna směřování české zahraniční politiky: odklon od havlovské tradice a „ekonomizace“ zahraniční politiky

Jedním z klíčových rámců, kterým sledovaná česká tištěná média komentovala prezidentovu zahraniční návštěvu Číny, byla změna směřování české zahraniční politiky. Některé texty prezentují Zemanovu cestu jako „*názorně předvedený průlom v zahraničněpolitické doktríně České republiky*“⁴, jako „*změnu kurzu české zahraniční politiky vůči ČLR*“⁵ nebo jako absolutní obrat v „*po léta čitelně budovan[é] zahraniční politice] Česka*“⁶.

Konec Havlova odkazu – lidská práva versus obchod?

Důležitým akcentem je přitom v mediálním diskurzu na toto téma srovnání s porevoluční zahraničněpolitickou tradicí spojovanou s Václavem Havlem. Tento rámeček se objevuje jak v textech, které k takové politice odkazují jako k ideálu, tak v těch, které v ní spatřují překážku pro obchodní aktivity s Čínou. Jedni vzývají „*časy, kdy českou politiku charakterizovala solidarita [...] se spojenci – s NATO či Izraelem [...], s pronásledovanými na Kubě či v Bělorusku*“⁷, píší o „*zesměšnění havlovských hodnot*“, na které nenavázal ani Václav Klaus, ani Miloš Zeman⁸, o „*definitivním pohřbu stylu zahraniční politiky, tak jak ji od roku 1990 prosazoval Václav Havel, [...] stylu, který měl étos a nesmiřoval se s totalitními praktikami*“⁹. Některí autoři kritizují, že „*jsme opět ochotni se podřídít poznané nutnosti dějin, že jsme náchylní nechat si řídit, či zatím jen zařizovat životy*“¹⁰, a varují před negativními dopady (a to i obchodními) takto změněného zahraničněpolitického směřování: „*Dosud Praha navazovala na odkaz bývalého prezidenta Václava Havla. V rámci podpory občanské společnosti v cizích zemích, ve kterých nefunguje standardní demokracie, podporovala místní obránce lidských práv a opozičníky často bez vědomí jejich vlád. Liberální demokracie a univerzální lidská práva byly spolu nerozlučně spojeny. [...] Ústupem od rozhodné podpory západního konceptu lidských práv a demokracie tak Česko nic nezíská. Obchodně ani jinak. Naopak může tím jen ztratit kredit u svých demokratických spojenců, například v USA.*“¹¹

Zajímavé je sledovat v českém mediálním diskurzu týkajícím se Zemanovy cesty do Číny, jak jednotliví autoři či informační zdroje médií vymezují diskusi jako volbu mezi obhajobou lidských práv, nebo prosazováním ekonomických zájmů ČR v Číně. Běžná je jednoznačná polarizace těchto dvou pozic, přičemž pozice upřednostňující ekonomické zájmy („*ekonomický pragmatismus*“¹²) jsou spojovány s nežádoucím odklonem od Havlova přístupu. V této argumentaci se objevují implicitní odkazy k jisté morální povinnosti hájit lidská práva s ohledem na historickou zkušenost České re-

publiky: „*Během několika dnů stihl [Zeman, pozn. aut.] pošlapat přežívající havlovské ideály v oblasti ochrany lidských práv a přepnul na tvrdý byznysový pragmatismus. Cíl? Politicky otevřít dveře českým penězům. Přitulit se k Číně. [...]. Zatímco se Václav Havel s dalajlamou přátelil, Zeman tibetskou ikonu a zosobnění čínského útlaku zezadu nakopl. [...]. Směřem do zahraničí vyslal Zemanův tým jasný vzkaz: Kašleme na ideály. Pravdoláskařství je přežitek porevoluční euforie. Na boj proti tyranii a nesvobodě jsme v době pětadvacátého výročí listopadu '89 totálně rezignovali. Prachy vítězí.*“¹³

Jiní autoři však pozitivní aspekty „havlovského“ či „patočkovského“ přístupu relativizují a zdůrazňují, že se změnila jak podmínky ve světě, tak mezinárodní kontext. Havlova politika a jeho přátelské vztahy s dalajlamou jsou podle těchto textů „*už dnes Pekingu poněkud těsné a nepohodlné*“ a udělaly z Česka v Číně „*zcela nežádoucí destinaci pro jakékoli obchodní aktivity – exemplární případ toho, jak dopadne každý, kdo nemá pochopení pro čínská specifika*“¹⁴. Z této perspektivy tedy není negativně hodnoceno samotné usilování prezidenta Zemana o ekonomickou spolupráci s Čínou, ale spíše konkrétní podoba tohoto úsilí¹⁵, která se vymyká standardům jednání představitelů ostatních západních zemí.

Zemanův „*vlezdočinismus*“¹⁶ – *prezident dělá více, než musí a než je přínosné* Častou perspektivou je ve sledovaných tištěných médiích odkaz na proměnu přístupu mezinárodního společenství k Číně a důraz na větší orientaci na možnou ekonomickou spolupráci. Miloš Zeman tedy není kritizován za to, že o spolupráci usiluje (médiá často zmiňují podobný postoj Angely Merkelové a dalších), autoři textů mu ale často (nezřídka velmi expresivně) vytýkají, že pro dobré hospodářské vztahy s Čínou dělá více, než by nezbytně musel. Někteří autoři (s odkazem na Zemanovu podporu animovaného filmu, který propojí čínskou postavu pandy s českým animovaným krtečkem) ironicky poznamenávají, že je otázkou, „*zda ta vstřícnost hraničící s krčím rektálním alpinismem před velkou a obdivovanou pandou nebyla přece jen trochu přehřátá*“¹⁷. Další články pak zdůrazňují především to, že ve věcné rovině odpovídá Zemanův postoj „*změně v přístupu našich západních spojenců k sílící velmoci*“¹⁸, zatímco v rovině rituální „*se Praha vymyká svou podlézavostí, předpodělaností či okatou vtíravostí vůči Pekingu*“¹⁹.

Jednání prezidenta Zemana v Číně je tak prezentováno v kontextu přináležitosti České republiky k západní společnosti a její „*morální hygieně*“ – ta je podle jednoho z autorů typická tím, že „*[...] kdokoliv z velkých světových státníků tam [do Číny, pozn. aut.] jede, s sebou sice veze také podnikatele a všemožně za ně lobbuje, ale při jednáních neopomene otázku lidských práv alespoň zdůraznit*“²⁰. Podle řady autorů tak Zemanův přístup asociuje nežádoucí kolaboraci s totalitním režimem – podle jednoho z nich prezident „*[...] nechtěně potvrzuje definici kolaborace, jak ji razil historik Tomáš Pasák: když člověk dělá víc, než musí*“²¹, podle jiného má prezidentovo chování v Číně rysy toho, „*[...] co Mňačko nazval už ‚nadprací‘ – tedy udělení toho, co člověk za normalizace už fakt udělat nemusel, leč udělal to z vlastní iniciativy coby užitečný idiot*“²². Podle mnohých je zcela v pořádku a v zájmu České republiky politicky lobbovat v Číně za obchodní spolupráci²³ a je pokrytecké takovou snahu kritizo-

vat²⁴, ale jako nežádoucí označují „*trapné ohýbání hřbetu*“ před zemí, která dává najevo svoji nadřazenost mj. tím, že prezidentovi České republiky nabídla jako první dva termíny návštěvy Štědrý den a 28. říjen.²⁵ Někteří autoři se tak vymezují vůči zjednodušeným interpretacím situace s tím, že „*neexistuje dilema lidská práva, nebo obchod*“, protože „[...] *kancléřka Merkelová vykládá v Číně o lidských právech studentům i na společné tiskové konferenci s čínským premiérem. A potom uzavřou obchod za dvě miliardy eur. Česká republika může klidně v Číně mluvit o naší cestě k demokracii, zkušenosti s totalitou, důležitosti respektu k lidským právům a potom uzavírat obchody.*“²⁶

Důležitým rámcem, který je aktualizován v souvislosti s tím, že prezident téma lidských práv odsunuje ve prospěch ekonomické spolupráce, je i to, že Česká republika může ztratit důvěru svých západních spojenců.²⁷ Poměrně významná je v mediálním diskurzu o prezidentově cestě do Číny i skepse ohledně skutečného ekonomického přínosu cesty samotné, názor, že ze spolupráce bude těžit především Čína²⁸, a nedůvěra v to, že by Zemanova „[...] *bezmála rituální [...] úklona prováděná na znamení nejhlubší úcty před čínským císařem vkleče na kolenu s hlavou dotýkající se země, do níž se česká zahraniční politika s nástupem nové vlády a prezidenta Miloše Zemana ve vztahu k Číně pustila*“, mohla přinést významnou změnu ve schodku v obchodě s Čínou.²⁹

Obrat v české zahraniční politice – Zeman není první

Jednou z významných podkategorií klíčového rámce „*změna směřování české zahraniční politiky*“, skrze který média v roce 2014 nahlížejí cestu prezidenta Miloše Zemana do Číny, je zdůrazňování toho, že se Zeman svým postojem nijak nevymyká hlavnímu proudu české zahraniční politiky. Řada textů rekapituluje postupný odklon od „*havlovské zahraniční politiky*“³⁰, který začali „*razit už Václav Klaus (jako prezident navštívil Čínu dvakrát) a Jiří Paroubek*“.³¹ Skutečná změna ale podle většiny komentátorů nastala až v posledních dvou letech, přesněji v době: „*[k]dyž premiér Nečas hovořil na brněnském veletrhu k průmyslníkům, mluvil i o ,některých módních projevech‘, kterým ,musíme zabránit‘ – například ,politické módě dalajlamismu*“³², a když „*[k]ormidlo tímto směrem pootočil na jaře i premiér Bohuslav Sobotka prohlášením, že ČR respektuje územní celistvost Číny, Tibet nevyjímaje, a plně uznává čínské právo řešit bez vměšování okolního světa vnitropolitické otázky*“.³³ Přestože někteří autoři spojují změnu kurzu z orientace na EU směrem k většímu zaměření na Čínu³⁴ s konkrétními osobami, většinově je v textech důraz kladen na celkový kontext české zahraniční politiky, která „*prodělala s nástupem Sobotkovy vlády hodnotovou proměnu. Od principů přešla k její ekonomizaci. [...] S nástupem Sobotkovy vlády se ekonomizace zahraniční politiky stala systémem – kukátkem, přes které se její tvůrci dívají na svět.*“³⁵ Někteří autoři také naznačují, že kritika vůči prezidentovým vystoupením v Číně přichází spíše proto, že se jedná právě o Miloše Zemana – že jde tedy spíše o osobní než věcný spor, protože jinak prezident neudělal nic mimo rámec české zahraniční politiky prosazované jak na ministerstvu zahraničních věcí, tak premiérem: „*Když se před měsícem všichni sesypali na prezidenta Zemana, že je pročínský, proruský a proti vyzdvihování lidských práv v mezinárodních vztazích, bylo to*

hlavně proto, že je to Zeman. Podobnou zahraniční politiku totiž dnešní vláda praktikuje téměř rok. [...] Jako první havlovskou zahraniční politiku oficiálně pohřbil první náměstek ministra zahraničí Drulák, a to hned v několika rozhovorech, kdy akcent na lidská práva označil za škodlivý. [...] Sám premiér na to navázal servilním traktátem o nových vztazích s Čínou, kde zopakoval všechny fráze, jež tamní vedení požaduje.“³⁶

Významná role v „zahraniční politice Hradu“ je tak přisuzována vlivným lidem v okolí prezidenta, „našeptávačům“ či „režisérům“ „stárnoucího muže, kterému sice zůstala relativně stabilní mysl, živena je však nápady jiných“.³⁷ Někteří autoři zmiňují také obchodní zájmy, kteří mohou výrazně ovlivňovat směřování české zahraniční politiky s ohledem na své potřeby – např. v této souvislosti aktualizovaný „dalajlamismus“ tehdejšího premiéra Petra Nečase je tak vztahován k zájmům skupiny PPF³⁸, za jednoho z prezidentových „našeptávačů“ je označován Martin Nejedlý, jednatel společnosti Lukoil v České republice.³⁹ Jako určité zobecnění tohoto rámce vyznívá několik textů, které odkazují na *Výroční zprávu* Bezpečnostní informační služby za rok 2013⁴⁰ s tím, že za „novým pročínským kurzem“ nestojí autonomní rozhodnutí českých politiků, ale především čínská strategie využít „ekonomických argumentů k podpoře čínských politických zájmů v ČR“⁴¹ a využívat „české občany, kteří jim [Číně, pozn. aut.] vědomě či nevědomě pomáhají“.⁴²

Personalizace české zahraniční politiky: Bohuslav Sobotka, česká naděje, nebo lavírující politik signalizující nejasnou koncepci české vlády?

Velký prostor dostal v souvislosti s prezidentovou cestou do Číny ve sledovaných médiích premiér Bohuslav Sobotka, a to zejména prostřednictvím polarizovaného rámcování události jako souboje hodnot v české zahraniční politice. Mediální odezvu získal zejména Sobotkův článek uveřejněný v *The Wall Street Journal* v souvislosti s premiérovou návštěvou USA, v němž „se silně přihlásil k Havlovu vidění světa“⁴³.

Rámec, v němž byla zahraniční návštěva premiéra Sobotky v USA přímo usouvztažněna se zahraniční cestou prezidenta Zemana do Číny, byl ve sledovaných médiích v daném období zcela dominantní. Některé z textů ironicky komentují, že „[z]atímco doma velí prohradní zahraniční politika velebit Rusko a Čínu a demonstrativně se zbavovat nánosů ‚havlismu‘“, premiér v USA „byl samý Havel sem, Havel tam“⁴⁴. Spíše pozitivní vyznění ve prospěch premiéra mají texty, které staví jeho vystoupení v USA i obsah jeho článku nejen jako protipól prezidentových vyjádření v Číně, ale také do ostrého kontrastu s premiérovou dosavadní zahraniční politikou i se zahraničněpolitickým směřováním „české reprezentace“, která „v poslední době [...] zdůrazňovala ekonomickou diplomacii před ochranou lidských práv“⁴⁵. Oceňují Sobotkovu snahu demonstrovat „své sympatie k zatím bezkonkurenčně nejlepší vizi Česka – tedy k havlismu“ a vyjadřují naději, že „Sobotka prozřel a Havlův odkaz prosadí i proti mocným náměstkům na ministerstvu zahraničí, kteří kdoví proč cloumají politikou celé vlády“.⁴⁶

I v těchto textech, v nichž Sobotka reprezentuje ojedinělý vládní hlas podporující odkaz Václava Havla, však zaznívá kritika nejasného premiérova postoje, odpovědnost „jeho vlády“ a jeho „lavírování“: „Můžeme se premiéru Bohuslavu Sobotkovi

smát, jak se přituluje k Havlovu odkazu a fotí s Joe Bidenem a Johnem McCainem, když je to jeho vláda, jež zavelela ‚Na východ!‘. Nebo mu naopak držet palce, protože je to on, kdo brání rostoucímu východnímu bloku uvnitř hlavní vládní strany. Jsme svědky velkého střetu. Na jedné straně stojí šik v čele s prezidentem Zemanem, za nímž se řadí někteří ministři, jimž krom Ruska a Číny foukají do zad silné hlasy z Bratislavy a Budapešti. Na druhé straně za odkazem VH vrávorá pocuchaná pravice, jejíž oporou jsou ve vládě jen lidovci a – právě onen lavírující premiér.“⁴⁷

V tomto ohledu se řada textů pozastavuje právě nad „*pozoruhodnou otočk[ou]*“⁴⁸, kterou premiér „*předvedl*“ v USA, a spojuje premiérovo rozhodnutí přiklonit se k odkazu V. Havla s nečekaným bojem proti MZV, konkrétně náměstkovi Petru Drulákovi. Tomu média přisuzují velký vliv na přehodnocování politiky v oblasti lidských a politických práv, jíž se prý vláda v poslední době řídí, a delší dobu se zdálo, že se podle ní chová i premiér. Tato nejasnost vládního postoje je v jednom z textů reflektována zobecněním, že vztah ČR k Číně je možné považovat za jakousi zkumavku české politiky, která je typická nejasnou zahraničněpolitickou koncepcí, nevyjasněným vztahem k zemím, jako je Čína, a neexistující vládní ani opoziční strategií.⁴⁹

Obhajoba prezidenta Miloše Zemana: jeho prohlášení korespondují s oficiálním postojem vlády i EU

Ne zcela zanedbatelnou pozici mají v mediálním diskurzu ke sledovanému tématu texty, které je možné v různé míře číst jako určitou obhajobu prezidenta Miloše Zemana, a to na základě poměrně pestrého rámcování. Jedním ze zvolených argumentů je, že prezidentovo prohlášení, že Česká republika respektuje územní celistvost a nedělitelnost Číny, není ničím zvláštní a „*[p]lně koresponduje s oficiálním postojem vlády i celé Evropské unie*“, která uznává politiku „jedné Číny“ a jejíž přední aktéři včetně Německa a Francie „*s Čínou čile obchodují a udržují kontakty*“.⁵⁰ Další z textů reprodukuje pochvalu, které se prezidentovi dostalo od premiéra B. Sobotky a ministra zahraničních věcí L. Zaorálka, podle nichž bylo Zemanovo vystupování „*součástí změny, kterou nastolila česká vláda ve vztahu k nejlidnatější zemi světa*“⁵¹. Vůči polarizaci české zahraniční politiky na tu, kterou prosazuje současná vláda (a symbolizuje jednání prezidenta v Číně), a na Havlovu politiku a jeho příznivců či následovníků, se vymezují texty, podle nichž „*stanovisko o územní celistvosti Číny [je] ve shodě s pozicí zahraniční politiky ČR od jejího vzniku*“⁵². Výše citovaný text navíc využívá tohoto důrazu ke kritice „*lidskoprávního*“ přístupu v zahraniční politice – současná zahraniční politika je podle autora „*oproštěna od laciného hauzírování s lidskými právy ve vztahu k Číně, jež sloužilo víc domácím hrátkám, než aby mělo mezinárodní efekt, tím méně vliv na tamní vývoj*“.⁵³ Jeden ze zveřejněných textů dokonce označuje kritiku Zemanových výroků v Číně za „*divokou kampaň*“⁵⁴, táže se po jejím smyslu, vyzdvihuje razantní zlepšení ekonomických i politických podmínek obyvatel Číny ve velmi krátkém čase a srovnává tento pokrok se zeměmi západní Evropy a s USA. V nich prý „*životní úroveň stoupla jen nevýznamně a politická i lidská práva jsou tam spíše v defenzívě*“ a život v nich „*probíhá pod kuratelou vrchnosti, o níž lze tvrdit, že je stále podivnější*“⁵⁵. Po tomto přerámcování obvyklého přístupu k hodnotám západ-

ních zemí a Číny autor doporučuje postupovat dále těmi „užitečn[ými] kroky“, které Miloš Zeman dělá, tedy „*napomáhat vzájemné komunikaci [, p]odněcovat turistiku, oboustranné poznávání, výměnu studentů, podpořit investice a obchodní výměnu*“⁵⁶.

SANKCE VŮČI RUSKU

Klíčovým rámcem, který média nabízejí při referování o dalších sankcích vůči Rusku vyhlášených v létě 2014, je polarizace postojů předních politických představitelů země ve vztahu k účinnosti sankcí. Neméně významný je také rámec konstruující dualitu politika vs. ekonomika a oddělující ekonomické dopady sankcí na evropské země od jejich strategického významu. V souvislosti s tím média často nabízejí koncept solidarity a jednoty postojů zemí EU. V kontextu politiky ČR jsou sankce často prezentovány jako příčina vnitropolitického rozkolu (diskuse se v médiích vede ohledně toho, zda sankce dělí českou politiku na pravo-levé ose, nebo podle jiných principů) a z hlediska personalizace politiky hrají klíčovou úlohu v mediálním referování o sankcích zejména premiér Sobotka a prezident Zeman. Mediální i politický evergreen probouzení historických paralel v souvislosti s aktuálním politickým tématem je také jedním z nápadných způsobů rámcování tématu v českých tištěných médiích.

Sankce účinné, či neúčinné? Cesta k eskalaci konfliktu vs. „ekonomická diplomacie“

Jednou z významných perspektiv autorů a autorek, kteří se vyjadřují k zavedení sankcí vůči Rusku v druhé polovině roku 2014, je otázka samotné účinnosti sankcí. Jedni zdůrazňují argumenty těch, kteří jsou přesvědčeni o neúčinnosti sankcí a významu konceptu ekonomické diplomacie, jemuž navíc sankce odporují, a doporučují spíše „*lobbovat za český průmysl*“, podobně jako prezident Zeman nebo prezident hospodářské komory Vladimír Dlouhý⁵⁷. V takovém kontextu někteří autoři odkazují na slibný politický trend spolupráce s Ruskem z přelomu tisíciletí, který se v evropských zemích mění, což považují za negativní: „*Politika orientovaná na spolupráci, jež se posléze prosadila na přelomu tisíciletí a skýtala slibné perspektivy mírového vývoje Evropy, ustoupila nyní konfrontaci, jež poškozuje všechny, a to nejen ekonomicky.*“⁵⁸ Jeden z textů se rovněž přiklání ke smysluplnosti „*ekonomické diplomacie*“, ta se však prý v České republice teprve „*rozbíhá s nástupem nové vlády*“ a její první výsledky se „*ovšem nedostaví okamžitě*“⁵⁹.

Dominantním rámcem mnoha článků je obava z reakce Ruska po zavedení sankcí. Někteří autoři zdůrazňují bezpečnostní hrozby, možnou eskalaci konfliktu na Ukrajině v důsledku sankcí a to, že „*v době křehkého příměří je stupňování sankcí proti Rusku tím nejhorším, co by Evropská unie mohla udělat*“. Kladou důraz na to, aby sankce zohledňovaly aktuální diplomatickou situaci a „*nebyly přitvrzovány bez ohledu na to, zda se právě jedná, anebo bojuje*“.⁶⁰ Další autoři zmiňují obchodní válku, jejíž rozpoutání by se mělo rozhodovat po mnohem důkladnějším zvážení možných dopadů sankcí i hrozící odvety Ruska na evropské firmy. Kritika nepromyšlenosti jednání je vztahována i na českou vládu, která jednala „*podobně nepromyšleně*“⁶¹. Někteří au-

toři se v tomto rámci uchylují k již zmíněným historickým paralelám a z obavy před ekonomickými dopady sankcí dokonce aktualizují události roku 1937 – sankce by prý mohly vyvolat recesi napříč Evropou a nespokojenost jak v Rusku a na Ukrajině, tak v celé Evropě, by mohla mít podobné důsledky jako ty z konce třicátých let 20. století.⁶² Pro některé autory jsou sankce „*nepochopitelné*“ a „*snadno se mohou stát nástrojem propagandy a vzájemného očerňování*“⁶³.

Zastánci sankcí disponují v médiích také několika typickými rámci, které mají sloužit jako argument pro tato opatření. Jedním z nich je kritika ekonomického přístupu v politice, který stále častěji volí evropské země, zatímco pro „*nepřítele na Východě*“ je „*moc důležitější než peníze*“. Tato perspektiva staví ekonomický pohled jednoznačně proti hodnotovému zaměření a zdůrazňuje strategický význam obrany „*svobod[y], hodnot a ideál[ů] liberálních ústavních demokracií*“, k níž budou možná „*nutné oběti*“⁶⁴. Na určitou dobu se silným rámcem události stala výzva koordinátora americké sankční politiky vůči Rusku Daniela Frieda, který prostřednictvím novinářů vzkázal, že „*je důležité, aby si Češi uvědomili, že sankce fungují*“.⁶⁵ Média přejímají toto poselství a zdůrazňují, že sankce mají jen ovlivnit situaci, nikoli „*nahradit diplomacii*“⁶⁶, a že podle Frieda je důležitý zejména prvek solidarity, tedy to, aby „*břímě sankcí nesli všichni*“.⁶⁷ Součástí tohoto rámce je také citace historické paralely nabízené Friedem, podle kterého se Spojené státy „*poučily z roku 1938*“, kdy se nepodílely „*na úsilí zastavit agresi proti Československu a zaplatili jsme za to všichni*“.⁶⁸ Zastánci sankcí často v médiích kritizují nejasný či odmítavý postoj vládní koalice, která bývá označována za „*koalici cyniků*“ a za rozpolcenou ve vztahu k dění na Ukrajině.⁶⁹ Někteří autoři rámcují téma dominantně skrze „*schizofrenii ČSSD*“ a vliv „*východni[ho] asijské[ho] křídla*“ či „*moskvič[ů]*“ v této straně, tedy proruských sociálních demokratů, pod jejichž vlivem může být premiér Sobotka⁷⁰.

Personalizace zahraničněpolitických událostí – význam individuálních aktérů: defétista Sobotka a kremlofil Zeman

Téma je obecně silně rámcováno skrze personalizaci, tedy zdůrazňování významu jednoho politika v otázce sankcí. Osobami, kterým média přisuzují v tomto smyslu zásadní roli, jsou zejména premiér Bohuslav Sobotka a prezident Miloš Zeman.

Premiér Sobotka dělí své komentáře na ty, kteří mu vyčítají jeho „*opatrný postoj*“⁷¹ či přímo „*zbabělost*“⁷² týkající se rozhodnutí připomínkovat sankce a jejich rozsah, a ty, kteří mu dávají (někdy jen částečně) za pravdu nebo ho dokonce označují za odvážného⁷³. Mezi odpůrci je typickým rámcem nabízeným pro vnímání premiérova přístupu jeho nedostatek odvahy: jeden z autorů jeho postoj považuje za „*čirý defétismus*“, kterým premiér *de facto* sděluje Vladimíru Putinovi, ať „*si vezme, co chce, protože už mu v tom dál nebudeme bránit*“⁷⁴, jiní ho označují přímo za zbabělého⁷⁵. Podobné hodnocení je patrné i v textu, který nabízí paralelu mezi premiérovým jednáním a politikou *détente* v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století a interpretuje takový přístup jako nebezpečný pro pozici Evropy v mezinárodní politice: „*Asi vůbec nejhorší na Sobotkově postoji k sankcím je poznámka, že ‚pokud sankce nebudou fungovat, neměly by se dál zpříšňovat‘. Nebezpečně to zavání politikou ‚détente‘, takzvaného uvolňování napětí, ze sedmdesátých a osmdesátých let,*

která byla ve skutečnosti politikou ústupků, jež si tehdejší sovětsíí vládcí vyložili přirozeně jako slabost a stupňovali požadavky. Putin sice není Brežněv, ale logika mocenského uvažování je stejná. Pokud by si Evropská unie osvojila český postoj, tohle by byly poslední sankce, a když vám nebudou vadit, tak si už dělejte, co chcete, nejenže prohraje geopolitický konflikt s Ruskem se všemi důsledky, ale také ji už nikdy nikdo nebude brát jako hráče v mezinárodní politice vážně. “⁷⁶

Podobně negativně jako rámec premiérova nedostatku odvahy vyznívá také důraz na jeho nerozhodnost a nejasnost jeho postoje. Jeden z autorů kritizuje Sobotku za „*hysterické evropanství*“, tedy za to, že kvůli sankcím zapomíná na evropské principy, přestože by si jinak nechal „*za Brusel a konformitu s jeho politikou i uříznout končetinu*“⁷⁷. Další ho označují za chaotického a nejistého⁷⁸, zmateného, kličkovatého či vláčeného názory druhých⁷⁹. Z podobné perspektivy jako Sobotkovi odpůrci vychází i autor, který považuje premiéra obecně za spíše váhavého politika, ale právě proto vyjadřuje překvapení nad jeho nečekaně rozhodným postojem, nad „*bezesporu zatím nejviditelnějším zahraničněpolitickým krokem českého premiéra*“, který ovšem okamžitě spojuje s pravděpodobným tlakem zevnitř ČSSD a s postojem premiérových „*spolustraníků, kteří jsou proti Americe, k EU mají vlažný postoj a na Rusko nahlížejí nekriticky*“⁸⁰.

Zatímco v průběhu léta a v některých textech ještě počátkem září je premiérův přístup k sankcím prezentován jako součást širšího politického trendu, postupně nabývá personalizace tématu skrze B. Sobotku takové míry, že autoři implikují jeho osamocení a to, že stojí „*proti všem*“⁸¹. V médiích se tedy k tématu na jednu stranu dočteme, že „*[...] předseda vlády má pro svůj postoj širokou podporu – a to jak mezi ministry, tak mezi svými poslanci*“, a že nesouhlas lze čekat jen od ministrů KDU-ČSL⁸². Stejně tak jeden z autorů rozšiřuje premiérův pohled na sankce vůči Rusku na celou vládu a označuje ho za „*zhmotnění toho nejhoršího ze zdejší politické tradice*“ – autor kritizuje neochotu cokoli obětovat a tvrdí, že pro tvrdší postoj premiér v politice nenajde podporu, a to vzhledem k „*chápačům Putina*“ ve své straně i k zájmům Babišova Agrofertu, jehož firem by se sankce mohly dotknout.⁸³ Oproti tomu v polovině září tentýž autor již zdůrazňuje, že postoj českého premiéra je natolik osamoceny, že kontrastuje „*dokonce už i s náhledem českého ministerstva zahraničí*“ a náměstka Droláka, který „*[...] připustil, že sankce jsou účinnou součástí politického nátlaku*“.⁸⁴

Autoři, kteří jsou vůči premiérovi vstřícnější, vyzdvihují jeho „*odvalu, rozhodně ne zbabělost, jak jej kritizovala část opozice*“, a dávají mu za pravdu ohledně neúčinnosti sankcí s ohledem na zamýšlený efekt – zmírnit vnitrostátní krizi na Ukrajině.⁸⁵ Téměř bezvýhradně pozitivně vyznívá vůči premiérovi text, jehož autor mu přiznává „*právo na nesouhlas*“ se sankcemi, zmiňuje jejich neúčinnost a zdůrazňuje rámec žádoucí názorové plurality uvnitř Evropské unie: „*Doba je zlá, ale snad ještě pořád ne natolik, aby opět platilo, že je lepší mýlit se s Unii, než mít pravdu proti ní.*“⁸⁶

Podnětem pro silně personalizovaný rámec mediálního referování o sankcích vůči Rusku se stalo také vystoupení prezidenta Zemana na konferenci na Rhodosu organizované Vladimírem Jakuninem, „*prominentem blízkým prezidentu Vladimíru Putinovi*“⁸⁷, během kterého český prezident vyzval ke zrušení sankcí vůči Rusku. Kritika v některých textech je spíše implicitního charakteru a je vyjadřovaná skrze označování

organizátora konference za Putina prominenta⁸⁸ nebo prostřednictvím poněkud ironického zdůrazňování toho, že prezident by s Ruskem mnohem raději „*bojoval*“ výměnou studentů či podnikatelů a snažil by se tak Moskvu „*ovládnout*“ ideově“.⁸⁹ Jiní autoři se pozastavují nad tím, jak je možné, že je prezident vzhledem ke své minulosti za socialismu proruský („*ačkoli totalitní moc také Miloši Zemanovi dvacet let ničila život*“⁹⁰), či prezidenta přímo označují za „*kremlofila*“ a jeho postoj vůči sankcím za „*Zemanozrad[ou]*, tedy až „*vlastizrádn[ou] promoskevs[kou] tendenc[i]*“⁹¹.

Sankce jako příčina konfliktů na domácí politické scéně

Média se při referování o sankcích vůči Rusku, jako již tradičně u zahraničněpolitických témat, zaměřují také na to, jak toto téma dělí českou politickou scénu. Zdůrazňují přitom konflikty jak uvnitř vládní koalice⁹², tak napříč politickým spektrem. Texty tak zmiňují opoziční kritiku premiérovy „*opatrné sankční politiky*“⁹³ jako alibistické a to, že podle opozice se sankce navzdory tomu, že mohou poškodit českou ekonomiku, možná budou muset ještě zpřísnit. Média k tomuto konstatování využívají zejména citace předsedy ODS Fialy, podle kterého „*brát ohled na ekonomické zájmy lze, když jsme v bezpečí*“.⁹⁴ Většinově je konflikt prezentován jako tradiční rozkol na ose pravice–levice, přičemž pravicová opozice je prezentovaná jako „*kritičtější*“ vůči Rusku, levice jako „*tolerantnější*“, což se projevuje „*v prvním případě důrazem na sankce, v druhém na diplomatické řešení*“⁹⁵. Některé texty zdůrazňují také pobouření pravicové opozice, podle níž „*je postoj vlády selháním, jímž se Česko u spojenců znevěrohodnilo*“ a citují vyjádření předsedy klubu TOP 09 Kalouska, podle kterého „*děláme politiku malých nedůvěryhodných vychcánek*“, a který některé politiky, jmenovitě A. Babiše, označil podle médií za „*pátou Putinovu kolonu*“.⁹⁶ Objevuje se tu tedy odkaz na vztah České republiky a Evropské unie, který je v otázce sankcí také velmi silným rámcem užívaným médii. Ta v něm zdůrazňují, že se český postoj, resp. postoj české vlády či jiných politických subjektů, liší od postoje „*zbytku Evropy*“. To autoři takových textů obvykle prezentují jako oslabování Unie⁹⁷ nebo jako důkaz nezájmu České republiky o společné evropské hodnoty s výjimkou těch ekonomických: „*Vládní odmítnutí přísnějších sankcí proti Rusku nepřekvapilo. Sobotka a Babiš nás jen ujistili, že na rozdíl od zbytku Evropy hodlají neochvějně kráčet po hokynářské stezce. [...] V reálu se opět ukazuje, že většina našich politiků unii nepovažuje za hodnotově společenství, ale jen za jakýsi bankomat. Když dává, bereme. Ale plnit ho a starat se o údržbu má někdo jiný.*“⁹⁸

Jeden z autorů přistupuje k právu členských zemí na nesouhlas se zbytkem Unie otevřeněji, české připomínky k sankcím považuje za legitimní a v rámci Evropy nijak ojedinělé, ale kritizuje způsob, jakým čeští zástupci s EU komunikují – standardem je podle autora takové otázky řešit u kulatého stolu, „*ne přes média*“. To podle něj svědčí „*o nezralosti české politické scény: někteří politici upřednostní stranické zájmy bez ohledu na to, co se děje nedaleko od nás, jiné dění za jejich humny vlastně ani nezajímá*“.⁹⁹

Pokud jde o rámeček konfliktu pravice–levice, objevují se i texty, které oponují tradičnímu pravo–levému politickému rozlišení a tvrdí, že sankce vůči Rusku dělí českou politiku i jiným způsobem a hranice mezi pravicí a levicí nejsou vyhraněné, v čemž

„hrají roli i ekonomické zájmy politických a profesionálních skupin“¹⁰⁰. Podle jednoho autora z rámce pravice–levice zajímavým způsobem vybočil bývalý premiér Nečas, který označil Rusko za strategického partnera Západu ve střednědobém a dlouhodobém horizontu, čím podle autora *de facto* „vyzval k zastavení nepřátelství vůči Rusku“¹⁰¹. Podle Jiřího Peheho, který spolu s Janem Kellerem v opakovaných vzájemných názorových výměnách v podstatě ovládl diskusní stránky deníku *Právo*, nedělí Rusko českou politiku na pravici a levici, ale obecně „rusko-ukrajinský konflikt vytvořil mnohem více siločar než jen tu mezi pravici a levici, čehož je dokladem i česká politická scéna“. Autor do „protiruské aliance“ řadí politiky ODS, TOP 09 a KDU-ČSL, ale také některé sociální demokraty, zatímco ve skupině, kterou označuje jako „k Rusku smířlivou“, prý podle něj najdeme „nacionalistický tábor lidí okolo bývalého prezidenta Václava Klause, komunisty, postkomunistickou část ČSSD, ale také hnutí Úsvit“. Vedle toho však podle Peheho najdeme v české politice „napříč politickým spektrem jdoucí tábor pragmatiků i oportunistů“, kteří kladou důraz na domácí zájmy a mezi něž řadí premiéra Sobotku a jeho příznivce v ČSSD, Hrad, předsedu Hospodářské komory Dlouhého nebo hnutí ANO (s výjimkou ministra obrany Stropnického)¹⁰².

Sankce jako indikátor hlubší nejednotnosti Evropy a slabého středoevropského regionu

Vedle důrazu na vnitropolitický rozkol konstruuje česká tištěná média téma sankcí vůči Rusku jako indikátor širšího problému – nejednotnosti Evropské unie¹⁰³ nebo jiných regionálních uskupení (např. zemí Visegrádu¹⁰⁴ nebo bývalých sovětských satelitů, a to v době 25. výročí pádu sovětského bloku¹⁰⁵). Jeden z komentátorů v kontextu nedostatků Evropské unie upozorňuje na iniciativu Spojených států, které „Evropskou unii k dalšímu kolu sankcí dostrkaly“, a zdůrazňuje význam „amerického bezpečnostního deštníku“. Evropské země jsou podle autora za svoji bezpečnost vděčné USA již od 2. světové války a „po celou tu dobu [je většina z nich] v podstatě jen černým pasažérem“, protože většina těchto zemí nechtěla v minulosti příliš investovat do svých vojenských rozpočtů¹⁰⁶.

Kritika médií směřující vůči „slabým místům české politiky“, kterými jsou podle jednoho autora „její roztěkanost, chaotičnost a nekonzistentnost“ nebo preferování „hlasitých výkřiků, poštěkávání, ideologických floskulí a nepřesných paralel“ místo „elementární analýzy“¹⁰⁷, podle jiného typické „čecháčkovství“, tedy mj. neschopnost uskomnit se kvůli zásadám¹⁰⁸, je v některých textech rozšířena na celý středoevropský region. Jeden z autorů považuje za alarmující, že se „proti současnému úsilí Západu čelit ruské agresi na Ukrajině [...] zformovala opozice [...] v podobě postojů premiérů Česka, Slovenska, Maďarska a Rakouska“. Střední Evropa se podle něj obvykle nerozhoduje dobře při řešení konfliktů, které „přesahují její provinciálně-maloměstské obzory, zděděné už z dob monarchie“. Autor označuje jako varování to, že tři menší země Visegrádu včetně „tradičně oportunistické Vídně“ zaujaly opačný postoj než Polsko. Svědčí to podle něj o tom, že postoj těchto zemí nevychází ze „rozumitelného politického diskurzu“, ale je spíše dalším produktem „historickými kalamitami ohnuté páteře těchto zemí“.¹⁰⁹

Historické paralely

Na tématu sankcí vůči Rusku se v roce 2014 naplno projevuje také setrvalý trend v mediální konstrukci zahraničněpolitických témat, kterým je aktualizace řady historických událostí formou vytváření paralel se současnou situací. Tyto paralely pak obvykle mají sloužit jako memento, připomínka negativních až traumatických historických událostí a varování před jejich opakováním. Typickou paralelou, která bývá v českých médiích v souvislosti s konfliktními zahraničněpolitickými událostmi aktualizována, je Mnichov 1938. Tuto paralelu do českého mediálního diskurzu autoři vnášejí jednak prostřednictvím citace koordinátora americké sankční politiky vůči Rusku D. Frieda¹¹⁰ (k jeho vyjádření o Mnichovu 1938 viz výše část *Sankce, účinné či neúčinné?*), ale také řadou jiných způsobů. Jedním z nich je citace českých politiků, např. předsedy KDU-ČSL Pavla Bělobrádka, jehož vyjádření, že „*nemůžeme Ukrajině udělat to samé, co udělali nám v Mnichově*“, média citovala¹¹¹. Jedna autorka ve svém textu upozorňuje na to, že paralelou s Mnichovem reagovali prostřednictvím médií často také nespokojení občané, kteří nesouhlasí s postojem premiéra Sobotky: „*Během nedělního Sobotkova rozhovoru v ČT se zvedla další vlna. Nesouhlasili především lidé, kteří připomínali dějinné zkušenosti, a jejich klíčové slovo bylo Mnichov. Zpravidla šlo o pravicové voliče a o mladé.*“¹¹² Výjimkou je jeden z textů, který odmítá obviňování premiéra Sobotky z mnichovanství, resp. odmítá ho v souvislosti se sankcemi vůči Rusku, připomíná, že „*mnichovanstvím byl postoj k radaru*“ a nabízí k úvaze, jestli by se situace na Ukrajině nevyvíjela jinak, kdyby byla protiraketová obrana realizována: „*Z tohoto pohledu sankce opravdu nic neřeší a Bohuslav Sobotka je z mnichovanství obviňován neprávem. Nebo spíše v nesprávnou dobu. Mnichovanstvím byl odpor jeho socialistů proti americkému radaru, který měl chránit svobodu i jinde než mezi Aší a Lanžhotem. Je jistě zajímavou teoretickou otázkou, zda by si Rusové dovozovali to, co si dovozuji, pokud by v Evropě fungovala americká protiraketová obrana, a zda by na Ukrajině riskovali, že se to tomu proklínanému americkému četníkovi nebude líbit. Dnes moc neriskují. Četník šel do penze. Žádné sankce na tom nic nezmění.*“¹¹³

Autoři J. Pehe a J. Keller ve své opakované názorové výměně v deníku *Právo* nabízejí paralelu se studenou válkou – Pehe s Reaganovým (dle autora rozumným) odmítáním politiky „détente“¹¹⁴, Keller s politickým školením mužstva, kdy politrucí podle autora „*mluvili až nápadně podobně*“ jako zastánci sankcí vůči Rusku, tedy „*stavěli proti sobě dva světy*“, jen s opačným znaménkem (tehdy „*socialistický a imperialistický*“).¹¹⁵ Prostřednictvím předsedy TOP 09 Karla Schwarzenberga se pak do mediálního diskurzu dostává paralela mezi situací na Ukrajině a invazí vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1968¹¹⁶. Jeden z autorů se blíže zamýšlí nad podobností se Sarajevem roku 1914 (zda může mít ukrajinská situace podobný mezinárodní dopad)¹¹⁷ a přítomná je také obava z opakování důsledků ekonomické krize ve třicátých letech 20. století¹¹⁸. K výrazně současnějším událostem se vztahuje paralela s Klausovým „*klubem skeptiků*“ vůči EU, do něhož nás v Evropě údajně vrací politika současného premiéra.¹¹⁹

Kritika užívání těchto historických paralel se v médiích objevuje zřídka, častějším jevem je spíše jejich reprodukce. Jeden z autorů však ve svém textu od-

mítl nejtypičtější, tedy mnichovskou paralelu, poukazem na to, že „[...] svět roku 1938 a roku 2014, to jsou jiné světy a nelze na ně přikládat takovou srovnávací šablonu“.¹²⁰

ZÁVĚR

Z výsledků obsahové analýzy zahraničního zpravodajství je patrné, že v roce 2014 dominovaly zahraničnímu zpravodajství sledovaných stanic události na východě Ukrajiny, informace o aktuálním dění a zprávy o vyjednávání mezi Ruskem a Ukrajinou, resp. členskými zeměmi EU a USA. Tyto události výrazně ovlivnily podobu zpravodajské agendy sledovaných médií z hlediska tematické struktury i skladby hlavních aktérů. Hlavním aktérem televizního zpravodajství byl, stejně jako v roce předcházejícím, prezident Zeman, následovaný premiérem Sobotkou a jednotlivými členy vlády ČR. Mezi deset nejčastějších aktérů zpravodajství se dostali pouze dva nevládní politici (M. Kalousek a P. Fiala) a jeden zahraniční aktér – prezident Ruské federace V. Putin. Charakteristiky hlavních aktérů televizního zpravodajství v roce 2014, konkrétně dominantní pozice prezidenta ČR a členů vlády ČR a současně okrajový výskyt zahraničních či nepolitických protagonistů, potvrzují trend pozorovaný v minulých letech.

Součástí kapitoly je také případová studie medializace dvou zahraničněpolitických událostí loňského roku, konkrétně říjnové návštěvy prezidenta Zemana v Číně a vyhlášení sankcí EU vůči Rusku, v českém tisku. V případě medializace prezidentovy cesty do Číny je ve zpravodajství patrné vymezení diskuse jako volby mezi obhajobou lidských práv na jedné straně, nebo prosazováním ekonomických zájmů ČR v Číně na straně druhé. Běžná je jednoznačná polarizace těchto dvou pozic s tím, že pozice upřednostňující ekonomické zájmy jsou spojovány s nežádoucím odklonem od „Havlova“ přístupu. Velký prostor dostal v souvislosti s prezidentovou cestou do Číny ve sledovaných médiích premiér Sobotka, a to zejména prostřednictvím polarizovaného rámcování události jako souboje hodnot v české zahraniční politice.

Klíčovým zpravodajským rámcem při referování o sankcích vůči Rusku byla polarizace postojů předních politických představitelů ČR ve vztahu k účinnosti sankcí. Neméně významný je také rámec konstruující dualitu politika vs. ekonomika a oddělující ekonomické dopady sankcí na evropské země od jejich strategického významu. V souvislosti s tím česká tištěná média často zdůrazňovala koncept solidarity a jednoty postoje zemí EU a téma sankcí vůči Rusku bylo interpretováno jako indikátor širšího problému – nejednotnosti Evropské unie.

Tyto závěry poukazují na dlouholetý trend českých (tištěných) médií reprezentovat zahraničněpolitické události zejména jako záležitosti vnitropolitických konfliktů a bojů o vliv a moc, rámcovat význam těchto událostí především skrze důraz na jednání a zájmy individuálních českých politiků, tedy tzv. „domestikovat“ zahraničněpolitické události zdůrazněním jejich významu pro českou (vnitropolitickou) situaci. V komparaci s předchozími lety přetrvává také tendence tištěných médií zviditelnovat polarizující aspekty událostí a pomáhat si při interpretaci současného zahraničněpolitického dění příklady k (pro české země často traumatickým) historickým událostem.

Seznam použité literatury

- Nečas, Vlastimil–Vochocová, Lenka (2010): The Media Context of the Czech Foreign Policy. In: Kořan, M. at all: *Czech Foreign Policy in 2007–2009*. Prague: Institute of International Relations, s. 40–55.
- Vochocová, Lenka–Nečas, Vlastimil (2014): Česká média a zahraniční politika: v hradním stínu a zajetí emocí. *Středoevropské politické studie*, Vol. 16(2–3), s. 137–159.
- Vochocová, Lenka–Nečas, Vlastimil (2014): Mediální kontext české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 34–50.

Poznámky

- ¹ Datovou matici se zakódovanými příspěvky televizního zpravodajství poskytla pro účely této studie společnost Media Tenor, spol. s r. o. (www.mediatenor.cz). Kódování mediálních obsahů provádí tým zkušených pracovníků a propracovaná metodika kódování a vícestupňové kontroly dat umožňuje dosažení až 95% shody při testech reliability (*Intercoder Reliability*). Báze dat (N) uvedená u jednotlivých grafů a tabulek označuje celkový počet jednotek, ze kterého jsou dané údaje počítány. Celkový počet nemusí odpovídat součtu hodnot uvedených v grafu či tabulce, prezentují-li např. pouze nejvýznamnější výsledky.
- ² Dvě zahraničněpolitické události pro kvalitativní textuální analýzu byly vybrány, stejně jako v minulých letech, po diskusích s výzkumným oddělením Ústavu mezinárodních vztahů.
- ³ Deníky *E15*, *Hospodářské noviny*, *Lidové noviny*, *Mladá fronta DNES* a *Právo* a magazíny *Ekonom*, *Euro*, *Reflex*, *Reportér*, *Respekt* a *Týden*.
- ⁴ Zámečník, Miroslav: *Jak krtek k pandě přišel*. Euro, Téma: Česko a Čína, s. 10, 3. 11. 2014.
- ⁵ (ada): *Zeman zítra odlétá na státní návštěvu Číny*. Právo, Ze zahraničí, s. 13, 22. 10. 2014.
- ⁶ Kvasnička, Jakub: *Miloš v čínském porcelánu*. Týden, Aktuálně, s. 12, 3. 11. 2014.
- ⁷ Petráček, Zbyněk: *Kdo rozhoduje o Číně?* Lidové noviny, Názory, s. 10, 24. 10. 2014.
- ⁸ Seidl, Lukáš: *Havlovské hodnoty jsou zesměšněny*. Týden, Téma, s. 31, 10. 11. 2014.
- ⁹ Machalická, Jana: *Brežněvova doktrína à la Zeman*. Lidové noviny, Kultura, s. 8, 30. 10. 2014.
- ¹⁰ Honzejek, Petr: *A co když jsme jako oni*. Hospodářské noviny, s. 20, 18. 11. 2014.
- ¹¹ Hudema, Marek: *Odklonem od Havla Česko prodělá*. Hospodářské noviny, Názory, s. 8, 30. 10. 2014.
- ¹² Zámečník, Miroslav: *Jak krtek k pandě přišel*, op. cit.
- ¹³ Kvasnička, Jakub: *Miloš v čínském porcelánu*, op. cit.
- ¹⁴ Páral, Pavel: *No nekup to, Číňane*. Euro, Focus – Česko a Čína, s. 3, 3. 11. 2014. K nutnosti změny a zohlednění ekonomických zájmů země střední velikosti podobně také: Pečinka, Bohumil: *Zemanovo drobečkové prezidentsví*. Reflex, Komentář, s. 12, 30. 10. 2014.
- ¹⁵ „Nepřekvapuje, že tato éra už minula. Mění se svět, Česko a hlavně sama Čína. [...] Nepřekvapuje, že se Česko o spolupráci a byznys s takovou zemí uchází. Překvapuje spíše to, jak podlézavě si při tom počíná.“ Petráček, Zbyněk: *Kdo rozhoduje o Číně?* op. cit.
- ¹⁶ Břešťan, Robert: *Když bez Číny nelze přežít ani týden*. Ekonom, Komentáře, s. 32, 6. 11. 2014.
- ¹⁷ Páral, Pavel: *No nekup to, Číňane*, op. cit.
- ¹⁸ Petráček, Zbyněk: *Kdo rozhoduje o Číně?* op. cit.
- ¹⁹ Tamtéž.
- ²⁰ Marjanovič, Teodor: *Zeman a Kellner, partáci s razítkem Made in China*. Mladá fronta DNES, Názory, s. 12, 29. 10. 2014.
- ²¹ Petráček, Zbyněk: *Kdo rozhoduje o Číně?* op. cit.
- ²² Joch, Roman: *Návrat užitečného idiota*. Lidové noviny, Názory, s. 11, 31. 10. 2014.

- ²³ Břešťan, Robert: *Když bez Číny nelze přežít ani týden*, op. cit.
- ²⁴ Jareš, David: *Oligarchové nastupují*. Rozhovor s předsedou ODS Petrem Fialou. Týden, Rozhovor týdne, s. 18, 18. 11. 2014.
- ²⁵ Břešťan, Robert: *Když bez Číny nelze přežít ani týden*, op. cit.
- ²⁶ Jareš, David: *Oligarchové nastupují*, op. cit.
- ²⁷ Tamtéž.
- ²⁸ Hruška, Blahoslav: *Nezvládnutá normalizace*. Euro. Téma – Česko a Čína, s. 17, 3. 11. 2014.
- ²⁹ Zámečník, Miroslav: *Jak krtek k pandě přišel*, op. cit.
- ³⁰ Pečinka, Bohumil: *Jak utopit doktora Mráčka*. Reflex, Komentář, s. 12, 11. 12. 2014.
- ³¹ Petráček, Zbyněk: *Kdo rozhoduje o Číně?* op. cit.
- ³² Tamtéž, podobně také: „[...] Nečasovy někdejší premiéřské výroky o zbytečném ‚dalajlamismu‘ vhodně zapadají do mustru aktuální zahraniční politiky Hradu.“ Kvasnička, Jakub: *Miloš v čínském porcelánu*, op. cit. nebo: Spurný, Jaroslav: *Nečas jede do Číny*. Respekt, Fokus – stručně, s. 33, 20. 10. 2014.
- ³³ (ada): *Zeman zítra odlétá na státní návštěvu Číny*, op. cit.
- ³⁴ Pravec, Josef–Martínek, Dalibor: *Babiš má, na rozdíl od jiných, charisma*. Ekonom, Téma – Rozhovor s Milošem Zemanem, s. 8, 13. 11. 2014.
- ³⁵ Šafaříková, Kateřina: *Zahraniční politika je jednotná*. Lidové noviny, Názory, s. 10, 25. 11. 2014.
- ³⁶ Pečinka, Bohumil: *Jak utopit doktora Mráčka*, op. cit.
- ³⁷ Kvasnička, Jakub: *Miloš v čínském porcelánu*, op. cit.
- ³⁸ Klímová, Jana–Kundra, Ondřej: *Prezident na palubě*. Respekt, O kom se mluví, s. 32, 3. 11. 2014. Podobně také: Pečinka, Bohumil: *Zemanovo drobečkové prezidentství*. Reflex, Komentář, s. 12, 30. 10. 2014.
- ³⁹ Kvasnička, Jakub: *Miloš v čínském porcelánu*, op. cit.
- ⁴⁰ BIS: *Výroční zpráva 2013*. On-line: www.bis.cz/n/2014-10-27-vyrocní-zprava-2013.html.
- ⁴¹ Břešťan, Robert: *Když bez Číny nelze přežít ani týden*, op. cit.
- ⁴² *Reflexář Miroslava Cvrčka*. Reflex, Reflexe, s. 14, 30. 10. 2014.
- ⁴³ Měříčka, Aleš: *Navazujeme na Havla, říká Sobotka při návštěvě Spojených států*. Hospodářské noviny, Události, s. 5, 19. 11. 2014.
- ⁴⁴ Hruška, Blahoslav: *Havel sem, Havel tam*. Euro, Názory, s. 20, 24. 11. 2014. Podobně také Kolmaš, Michal–Eliášová, Kateřina: *Amerika udělala ze Sobotky havlistu*. Lidové noviny (titulní strana), 21. 11. 2014.
- ⁴⁴ Měříčka, Aleš: *Navazujeme na Havla, říká Sobotka při návštěvě Spojených států*, op. cit.
- ⁴⁶ *Součást naší identity*. Respekt, s. 15, 24. 11. 2014.
- ⁴⁷ Kamborský, Petr: *Pokoušení*. Lidové noviny (titulní strana), 20. 11. 2014.
- ⁴⁸ Kolmaš, Michal–Eliášová, Kateřina: *Amerika udělala ze Sobotky havlistu*, op. cit. Podobně také: Marjanovič, Teodor: *Co Sobotkovi zvedlo mandle*. Mladá fronta DNES, Názory, s. 16, 21. 11. 2014.
- ⁴⁹ Petráček, Zbyněk: *Kdo rozhoduje o Číně?* op. cit.
- ⁵⁰ Kulidakis, Thomas: *Bouře na správném místě?* Právo, Publicistika, s. 6, 31. 10. 2014.
- ⁵¹ (ada): *Premiér: Tryskáč zastínil úspěch v Číně*. Právo, Zpravodajství, s. 2, 31. 10. 2014. Podobně také: Tománek, Tomáš: *Zeman v Číně zvládl úklony i disidenty*. Lidové noviny, Domov, s. 3, 1. 11. 2014.
- ⁵² Jičínský, Zdeněk: *Čína si nezaslouží laciné odsudky*. Právo, Publicistika, s. 7, 5. 11. 2014.
- ⁵³ Tamtéž.
- ⁵⁴ Kříž, Karel: *Mnoho povyku pro Čínu*. Reflex, Aktuálně, s. 11, 6. 11. 2014.
- ⁵⁵ Tamtéž.
- ⁵⁶ Tamtéž.
- ⁵⁷ Rázl, Ondřej: *MSV navštívil prezident Zeman*. Hospodářské noviny, Příloha – Veletřní noviny, s. 1, 30. 9. 2014.
- ⁵⁸ Jičínský, Zdeněk: *Máme se bát agresivního Ruska?* Právo, Publicistika, s. 6, 8. 8. 2014.
- ⁵⁹ Balabán, Miloš: *Sankční boje*. Právo, Publicistika, s. 6, 14. 8. 2014.

- ⁶⁰ Keller, Jan: *Zatím jenom snová vize*. Právo, Publicistika, s. 6, 15. 9. 2014.
- ⁶¹ Němec, Jan: *Sankce, odvety a válka nervů*. Ekonom, Komentáře, s. 36, 21. 8. 2014.
- ⁶² Shiller, Robert J.: *Paralely s rokem 1937*. Euro, Názory, s. 19, 22. 9. 2014.
- ⁶³ Mocek, Michal: *Evropský sankční hlavolam*. Právo, Publicistika, s. 6, 15. 9. 2014.
- ⁶⁴ Macháček, Jan: *Nové kolo sankcí*. Respekt, Komentář – Svoboda slova, sankce, s. 16, 15. 9. 2014.
- ⁶⁵ Anýž, Daniel: *Z USA, českému premiérovi s láskou*. Hospodářské noviny, Názory, s. 10, 19. 9. 2014. Podobně také: Janoušek, Petr: *Je důležité, aby Češi pochopili, že sankce fungují*. Lidové noviny, Svět, s. 7, 18. 9. 2014.
- ⁶⁶ Anýž, Daniel: *Z USA, českému premiérovi s láskou*, op. cit.
- ⁶⁷ Tamtéž.
- ⁶⁸ Janoušek, Petr: *Je důležité, aby Češi pochopili, že sankce fungují*, op. cit.
- ⁶⁹ Zvěřina, Martin: *Koalice cyniků*. Lidové noviny, Názory, s. 10, 18. 9. 2014.
- ⁷⁰ Tamtéž. Podobně také: Honzejk, Petr: *Sobotka, sankce a revolver*. Hospodářské noviny, Události, s. 4, 15. 9. 2014.
- ⁷¹ Měříčka, Aleš: *EU navrhla nové sankce, Češi se je pokusí změnit*. Hospodářské noviny, Události, s. 4, 3. 9. 2014.
- ⁷² Fischer, Petr–Anýž, Daniel: *Premiér to sám řekl: Je to zbabělost*. Hospodářské noviny, Názory, s. 7, 2. 9. 2014.
- ⁷³ Zavadilová, Tereza: *Zima se blíží*. E15, Názory, s. 14, 1. 9. 2014. Podobně také Zámečník, Miroslav: *Právo na nesouhlas*. Euro, Názory, s. 20, 8. 9. 2014, nebo Pešek, Petr: *Bianko premiér*. Lidové noviny (titulní strana), 1. 9. 2014.
- ⁷⁴ Honzejk, Petr: *Sobotka, sankce a revolver*, op. cit.
- ⁷⁵ Fischer, Petr–Anýž, Daniel: *Premiér to sám řekl: Je to zbabělost*, op. cit.
- ⁷⁶ Honzejk, Petr: *Sobotkova krátkozrakost*. Hospodářské noviny, Názory, s. 8, 30. 7. 2014.
- ⁷⁷ Zvěřina, Martin: *Koalice cyniků*, op. cit.
- ⁷⁸ Fischer, Petr–Anýž, Daniel: *Premiér to sám řekl: Je to zbabělost*, op. cit.
- ⁷⁹ Martinek, Jan: *Premiér si vysloužil odsudky: kličkuje*. Právo, Zpravodajství, s. 2, 1. 9. 2014.
- ⁸⁰ Kundra, Ondřej: *Rozhodný Sobotka*. Respekt, O kom se mluví, s. 30, 8. 9. 2014.
- ⁸¹ (jn): *Sobotka proti všem – sankce jsou prý chyba*. Mladá fronta DNES (titulní strana), 1. 9. 2014.
- ⁸² Měříčka, Aleš: *EU navrhla nové sankce, Češi se je pokusí změnit*, op. cit.
- ⁸³ Honzejk, Petr: *Sobotkova krátkozrakost*, op. cit.
- ⁸⁴ Honzejk, Petr: *Sobotka, sankce a revolver*, op. cit.
- ⁸⁵ Zavadilová, Tereza: *Zima se blíží*, op. cit.
- ⁸⁶ Zámečník, Miroslav: *Právo na nesouhlas*, op. cit.
- ⁸⁷ Švec, Michael: *Zeman vyzval ke zrušení sankcí*. Právo, Ze zahraničí, s. 15, 27. 9. 2014.
- ⁸⁸ Tamtéž.
- ⁸⁹ Tománek, Tomáš: *Zeman: Žádné sankce, raději výměnu studentů*. Lidové noviny (titulní strana), 22. 7. 2014.
- ⁹⁰ Šafaříková, Kateřina: *Vůdci zapomění*. Lidové noviny, Názory, s. 10, 30. 9. 2014.
- ⁹¹ Marjanovič, Teodor: *Zemanozrada*. Mladá fronta DNES, Názory, s. 10, 6. 9. 2014.
- ⁹² Otto, Pavel: *Koalici dělí spor o sankce vůči Rusku*. E15, Události, s. 2, 2. 9. 2014. Podobně také: Eliášová, Kateřina: *Sobotkův postoj k sankcím štěpí koalici*. Lidové noviny (titulní strana), 1. 9. 2014.
- ⁹³ (jim, tin, ČTK): *Sobotka schytl kritiku kvůli opatrné sankční politice*. Právo, Trhy & ekonomika, s. 18, 31. 7. 2014.
- ⁹⁴ Kreč, Luboš–Ehl, Martin: *Sobotka: Sankce nás nesmí bolet*. Hospodářské noviny (titulní strana), 30. 7. 2014.
- ⁹⁵ Rašek, Antonín: *Nečas vykročil a vybočil*. Právo, Publicistika, s. 6, 26. 9. 2014.
- ⁹⁶ (ada, nig): *Protiruské sankce znovu rozbouřily Sněmovnu*. Právo, Zpravodajství, s. 2, 11. 9. 2014. Velmi podobně také: Adamičková, Nad'a–Königová, Marie: *Lidovci neuspěli, Sobotka může v EU vznést námitky k sankcím*. Právo (titulní strana), 4. 9. 2014.

- ⁹⁷ Mítrofanov, Alexandr: *Mezi špílci*. Právo, Publicistika, s. 6, 26. 8. 2014.
- ⁹⁸ Honzejek, Petr: *Neochvějně po stezce hokynářů*. Hospodářské noviny, Události, s. 4, 4. 9. 2014.
- ⁹⁹ Houska, Ondřej: *Nedospělé Česko neumí mluvit s EU*. Hospodářské noviny, Názory, s. 10, 8. 9. 2014.
- ¹⁰⁰ Rašek, Antonín: *Nečas vykročil a vybočil*, op. cit.
- ¹⁰¹ Tamtéž.
- ¹⁰² Pehe, Jiří: *Jak Rusko dělí českou politiku*. Právo, Publicistika, s. 7, 6. 9. 2014.
- ¹⁰³ Balabán, Miloš: *Probuzení ze snu*. Právo, Publicistika, s. 6, 12. 9. 2014.
- ¹⁰⁴ Šlajchrtová, Leona: *Sankce rozdělují země Visegrádu*. Lidové noviny, Téma, s. 2, 2. 9. 2014.
- ¹⁰⁵ Petráček, Zbyněk: *Zachovat si tvář*. Lidové noviny, Názory, s. 10, 2. 9. 2014.
- ¹⁰⁶ Pehe, Jiří: *Zase ti Američani*. Právo, Publicistika, s. 6, 1. 8. 2014.
- ¹⁰⁷ Jelínek, Lukáš: *Pošťákávání místo debaty*. Právo, Publicistika, s. 6, 3. 9. 2014.
- ¹⁰⁸ (zr): Schwarzenberg: *Důležitější než dopady sankcí je obrana svobody*. Právo, Zpravodajství, s. 3, 13. 8. 2014.
- ¹⁰⁹ Pehe, Jiří: *Střední Evropa trojským koněm?* Právo, Publicistika, s. 6, 3. 9. 2014,
- ¹¹⁰ Janoušek, Petr: *Je důležité, aby Češi pochopili, že sankce fungují*, op. cit.
- ¹¹¹ Měříčka, Aleš: *EU navrhla nové sankce, Češi se je pokusí změnit*, op. cit., nebo Eliášová, Kateřina: *Sobotkův postoj k sankcím štěpí koalici*, op. cit.
- ¹¹² Tamtéž.
- ¹¹³ Páral, Pavel: *Mnichovanstvím byl postoj k radaru*. E15, Názory, s. 16, 2. 9. 2014.
- ¹¹⁴ Pehe, Jiří: *Co mi připomněl Jan Keller*. Právo, Publicistika, s. 6, 15. 9. 2014.
- ¹¹⁵ Keller, Jan: *Co mi to připomíná*. Právo, Publicistika, s. 6, 12. 9. 2014.
- ¹¹⁶ (ada, nig): *Protiruské sankce znovu rozbouřily Sněmovnu*, op. cit.
- ¹¹⁷ Petráček, Zbyněk: *Jestřáb váhá*. Lidové noviny, Názory, s. 10, 22. 7. 2014.
- ¹¹⁸ Shiller, Robert J.: *Paralely s rokem 1937*, op. cit.
- ¹¹⁹ Hruška, Blahoslav: *Proti proudu*. Euro, Report, s. 27, 8. 9. 2014.
- ¹²⁰ Jičínský, Zdeněk: *Máme se bát agresivního Ruska?*, op. cit.